

Майорова О.Ю.,
к.б.н., асистент кафедри ботаніки та зоології,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
majorova@chem-bio.com.ua
Науковий керівник: Прокоп'як М.З.,
к.б.н., викладач кафедри ботаніки та зоології,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
mosula@chem-bio.com.ua

ОЦІНКА ФЛОРИСТИЧНОГО ТА ФАУНІСТИЧНОГО РІЗНОМАНІТТЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «ДНІСТРОВСЬКИЙ КАНЬЙОН» (ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ)

Національний природний парк (НПП) «Дністровський каньйон» – один з найбільших природно-охоронних об'єктів Тернопільської області. Природні ландшафти парку різко контрастують із спокійним характером рельєфу Прикарпаття й Поділля, які він розділяє. Це природна скарбниця місцезростань рідкісних видів рослин і поширення рідкісних видів тварин. НПП створений у 2010 р. (указ Президента № 96 від 3.02.2010 р.) з метою збереження цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів Середнього Придністров'я, які мають важливе природоохоронне, наукове, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення.

Метою нашої роботи була оцінка флористичного та фауністичного різноманіття НПП «Дністровський каньйон».

Фактичним матеріалом для оцінки флористичного і фауністичного різноманіття були: фондова література, державна документація, матеріали з офіційного сайту НПП «Дністровський каньйон», статті за тематикою. Для визначення флористичної і фауністичної цінності використовували коефіцієнти репрезентативності та унікальності. Коефіцієнт репрезентативності визначали за відношенням кількості видів рослин, або тварин досліджуваної території до числа видів у області (регіоні). Для оцінки показників коефіцієнту репрезентативності використовували таку бальну шкалу: 3 бали досліджуваній коефіцієнт становитиме при 31–40 % і більше; 2 бали – 10–30 %; 1 бал – до 10 %. Коефіцієнт унікальності оцінювали відношенням видів занесених до Червоної книги України в межах досліджуваної території і кількості видів занесених до Червоної книги України в області (регіоні). При підрахунку флористичної і фауністичної унікальності 3-м балам відповідали показники 21–30 % і більше, 2-м – 5–20 % і 1-м балам оцінювали показники з коефіцієнтом до 5 % [6].

За рахунок різноманітності екологічних умов Дністровського каньйону тут сформувалася багата флора вищих судинних рослин (понад 1000 видів). Серед представників рослинного світу найбільш поширені види європейського типу; на другому місці – бореальні голарктичного і палеарктичного типу поширення; потім види середземноморського і найменше степово-понтичного типу.

Через нерегламентований антропогенний вплив флора парку зазнала істотних змін і втрат. Проте в окремих місцях збереглися природні ділянки різного типу рослинності: дубові й букові ліси, ділянки з цінними деревними або чагарниковими породами, вікові й екзотичні дерева, наскельно-степова і лісостепова рослинність з вкрапленням представників третинного періоду [1].

На сьогодні, в межах НПП «Дністровський каньйон» росте 65 видів рідкісних рослин, з-поміж яких:

- 21 вид, занесений до Червоної книги України;
- 2 види, занесені до Європейського червоного списку;
- 2 види охороняються Бернською конвенцією;
- 43 види, включені до Регіонального списку рідкісних рослин Тернопільщини [2, 4].

Частка флористичного різноманіття НПП «Дністровський каньйон» у відношенні до території Тернопільської області становить 91 %, що вказує на багатство рослинного світу досліджуваної території та повноту відображення флори регіону. Таким чином, коефіцієнт репрезентативності флори досліджуваної території становить 3. Коефіцієнт унікальності рослинного світу НПП «Дністровський каньйон» є дещо нижчим, і становить 2. 13 % від загальної кількості занесених до Червоної книги України (2009 р.) видів області зустрічаються на території парку.

Фауна НПП «Дністровський каньйон» різноманітна, багатша, ніж на прилеглій території. Всього у каньйоні понад 230 видів тварин, серед яких: 140 видів птахів, 29 – ссавців, по 11 – земноводних і плазунів [7]. Більше 65 видів (у тому числі комахи) занесені до Червоної книги України (2009 р.). Частка фауністичного різноманіття НПП «Дністровський каньйон» у відношенні до території Тернопільської області становить 56 %. Таким чином, коефіцієнт репрезентативності фауни дослідженої території становить 3. Коефіцієнт унікальності тваринного світу парку також становить 3; 30 % від загальної кількості занесених до Червоної книги України (2009 р.) видів області зустрічаються на території парку.

Основними причинами порушення нативного стану природних ландшафтів парку та скорочення популяцій рідкісних видів рослин і тварин є:

- розорюваність сільськогосподарських угідь (80–90% території парку);
- окультурення ландшафтів та урбанізація;
- заліснення природних лісових галявин і задернілих Дністровських схилів без урахування місць поширення цінних видів рослин і тварин. Ще у 30-х роках ХХ ст. спостерігався наступ деревно-чагарникових порід на флору степових ділянок Дністровського каньйону, розташованих у лісах або між ділянками лісу. Інтенсивність заростання флори Дністровських схилів і стінок з кожним роком посилюється [3,5];
- масова заготівля лікарської сировини та збирання для продажу місцевим населенням видів рослин занесених до Червоної книги України (підсніжників, шафрану, пролісків тощо).

Тому, з метою збереження біологічного різноманіття НПП «Дністровський каньйон» необхідно створити умови для відновлення, охорони і збалансованого використання територій парку; зменшити антропогенне навантаження на об'єкт шляхом контролю за дотриманням правил поведінки на території природно-заповідних об'єктів і використовувати адміністративні стягнення за ці порушення; підвищити рівень обізнаності населення про туристичні та освітні послуги, які надають у парку, тощо.

Висновки. Отже, тваринний і рослинний світ НПП «Дністровський каньйон» є багатим і різноманітним. Для флори і фауни парку характерні високі коефіцієнти репрезентативності та унікальності, що вказує на багатство біорізноманіття території і доцільність її охорони.

Список використаної літератури:

1. Гетьман В. Дністровський каньйон у національному природному парку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. 2016. Т. 1 (64). С. 23–29. doi: <http://doi.org/10.17721/1728-2721.2016.64.4>
2. Мудрак Г.В. особливості природокористування в межах Дністровського широтно-меридіонального екокоридору. *Теорія і практика природокористування*. 2018. № 3. С. 26–32.
3. Мудрак О.В. Збалансований розвиток екомережі Поділля: стан, проблеми, перспективи: монографія. Вінниця: СПД Главацька Р.В., 2012. 914 с.
4. Обґрунтування про необхідність створення національного природного парку «Дністровський каньйон» для збереження генофонду рослинного і тваринного світу та цінних об'єктів неживої природи. *Управління екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА*. URL: <http://www.ecoternopil.gov.ua> (дата звернення: 07.12.2020).
5. Регіональна схема формування екологічної мережі Тернопільської області. *Управління екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА*. URL: <http://www.ecoternopil.gov.ua> (дата звернення: 03.12.2020).
6. Социально-экологическая значимость природно-заповедных территорий Украины / Андриенко Т.Л. та ін. Київ.: Наук. думка, 1991. 160 с.
7. Чайковський Н.П. На берегах Дністрових. URL: https://www.tourclub.com.ua/uk/info/local-lore/dniester/banks_dniester (дата звернення: 15.12.2020)